

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniki prostori:
2857 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2857 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXV. Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 15, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., ČETRTEK, 28. JANUARJA (JANUARY 28), 1943 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 19
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Roosevelt in Churchill formulirala vojni program na konferenci v Afriki

Popolno uničenje osiščne oborožene sile in brezpogojna kapitulacija Nemčije, Italije in Japonske je cilj zaveznikov. Rusija in Kitajska informirani o poteku in zaključkih zgodovinske konference. Generala De Gaulle in Girard se sporazumela o akciji za osvoboditev Francije. Priprave za odločilne udarce osiščni sili in invazijo Evrope

Casablanca, francoski Maroko, 27. jan. — Predsednik Roosevelt in premier Churchill sta zaključila deset dni trajajočo zgodovinsko konferenco v tem mestu z naznanilom osvojitve vojnega programa glede popolnega uničenja osiščne oborožene sile in brezpogojne kapitulacije Nemčije, Italije in Japonske. Roosevelt je preletel pet tisoč milj dolgo pot čez Atlantik s "clipperjem" na sestanku s Churchillom in ameriški ter britskimi vojaškimi voditelji. On je prvi ameriški predsednik, ki se je podal z letalom na dolgo pot in prvi, ki je zapustil deželo, zavojevano v vojni.

Prvi uspeh zgodovinske konference je bil istočasni sestanek med generalom Charlesom de Gaullem, voditeljem borbenih Francozov, in generalom Henrijem Giraudom, ki je nasledil umorjenega admirala Jeana Darlana kot vrhovni komisar francoske severne Afrike. Oba generala sta izjavila, da sta se zedinila in sklenila sporazum, čigar končni cilj je osvoboditev Francije. Ta bo dosežen s spojitvijo vseh Francozov v borbi proti osiščnim silam na strani zaveznikov.

Roosevelt in Churchill sta pojasnila rezultat dramatične konference časniki, ki so se zbirali na trati pred vilo, v kateri se je konferenca vršila. Komunikacije, izdane pozneje, je razkril nadaljnje detaje. Roosevelt je imel glavno besedo na konferenci s časniki, dočim je Churchill izrekel le nekaj opazk. Med drugim je dejal, da so razgovori trajali deset dni, da so bili uspešni in da je konferenca ustvarila najboljše pogoje za zmago zaveznikov orožja v tej vojni.

Roosevelt je rekel, da bodo zavezniki šli do dna svojih virov in mobilizirali vsa sredstva za hitro in popolno uničenje osiščne oborožene sile. Člani ameriškega in britskega armadnega štaba bodo sestavili in izvedli načrte glede mobilizacije vseh sredstev. Ti določajo brezpogojno kapitulacijo Nemčije, Italije in Japonske. Roosevelt in Churchill sta izjavila, da svesti mir pride po uničenju osiščnih sil.

Premier Stalin je bil povabljen na konferenco, a se je ni mogel udeležiti zaradi sovjetske zimske penzije, katero vodi proti Hitlerjevi oboroženi sili na vseh frontah. On in general Kvasik sta bila točno informirana o poteku razgovorov med Rooseveltom in Churchillom in dobila sta zagotovilo, da bodo Amerika, Velika Britanija in ostale zaveznike države nudile vsa mogoča pomoč Rusiji in Kitajski.

Združeni narodi nimajo škodljivih namenov napram ljudem in sušičnim državam in onim v okupiranih deželah, toda uničili bodo sovražstvo in teženje podjarmljevanja drugih narodov. Roosevelt je dejal, da je popolnoma uverjen, da bodo zavezniki strinjali s to politiko.

General de Gaulle sta bila na konferenci med čas-

nikarji, Rooseveltom in Churchillom, a sta jo kmalu zapustila. Generala sta konferirala dva dni. Doznavajo se, da sta se razšla po dosegli sporazuma o kooperaciji v skupni borbi proti osišču na strani zaveznikov.

Roosevelt je obiskal ameriške čete v francoskem Maroku in jih presenečil. Pripeljal se z "jeepom" do vojaških barak v spremstvu generala Marka W. Clarka, poveljnika pete ameriške armade, in Charlesa Fredericka, svojega osebnega stražnika. Za njimi so se vozili general George S. Patton, poveljnik ameriških čet v Maroku, podadmiral Ross McIntire, Rooseveltov zdravnik, Harry Hopkins, Rooseveltov svetovalec, Robert Murphy, ameriški poslanik v francoski severni Afriki in W. Averell Harriman, administrator "lend-lease".

Vojski so bili presenečeni, ko so zagledali Roosevelta in njegove spremljevalce. Predsednik je govoril in se šalil z njimi. Roosevelt je potem obedoval z vojski in vojaška godba je igrala predsedniku priljubljene komade. Roosevelt je potem obiskal Port Lyatey, pozorišče najbolj vročih bitk v afriški kampanji.

London, 27. jan.—Tu prevladuje mnenje, da bodo sledili važni dogodki konferenci med Rooseveltom in Churchillom. Eden bo ustanovitev separatne gojišča v severni Afriki in Sredozemlju, drugi pa imenovanje ameriških generalov na važne položaje.

General Dwight D. Eisenhower bo morda imenovan za vrhovnega poveljnika zavezniške oborožene sile v severovzhodni Afriki, general Harold Alexander pa za vrhovnega poveljnika v Tuniziji. Alexander je zdaj poveljnik britske armade na Srednjem vzhodu.

Washington, D. C., 27. jan.—Dasi so zaključki, sprejeti na konferenci med Rooseveltom in Churchillom, militaristična tajnost, so vojaški krogi prepričani, da se nanašajo na veliko zavezniško ofenzivo, ki se kmalu prične. Cilj te bo popolna zdrbitev osiščne oborožene sile.

Zlom Hitlerjeve vojne mašine v tem letu je glavni namen zaveznikov. Zdrbiti nemške in italijanske oborožene sile v Tuniziji bo morda sledila invazija Evrope. Imenovan bo vrhovni zavezniški poveljnik za Evropo, če se to že ni zgodilo.

Operacije proti osiščnim podmorjem, ki napadajo in potapljaajo zavezniške parnike, se bodo poostrele in raztegnile. Ko bo Sredozemsko morje očistočeno in podmornice pregnane, bo morda prišel ukaz za invazijo Evrope.

Pozicijo vrhovnega zavezniškega poveljnika bo morda dobil general George C. Marshall, šef ameriškega armadnega štaba. Njegovo ime se največkrat omenja. Možnost invazije zapadne Evrope iz Anglije ni izključena. Kje in kdaj bodo zavezniški udarili z vso silo po osiščni vojni mašini, je iz razumljivih razlogov militaristična tajnost.

Ameriški tanki prekašajo angleške Laborit Cocks kritizira industrije

London, 27. jan.—Priznajo dejstvo, da ameriški tanki prekašajo angleške, je bilo predmet ostre debate v parlamentu, ker je vojni minister James Grigg nedavno izjavil, "da imamo mi najboljše tanke na svetu."

Laborit Seymour Cocks je kritiziral industrije in zahteval, da morajo biti kaznovani, ker ne proizvedejo tankov, ki bi se mogli kosati z ameriški v udarni sili. Dejal je, da je premier Churchill sam priznal, da so ameriški tanki tipa Sherman igrali veliko vlogo v operacijah na afriških frontah.

"Značilno je to, ker Amerika, ki je pred enim letom stopila v vojno, lahko producira tanke, ki prekašajo angleške, čeprav je Anglija že čez tri leta v vojni," je rekel Cocks. "Oni, ki so odgovorni za to zanemarjenost, bi morali biti kaznovani. Preiskava te zadeve je potrebna."

Cocksu se je pridružil poslanec Wardlaw Milne, ki je pred nekaj tedni predlagal, naj parlament izreče nezaupnico Churchillovi vladi. Dejal je, da bi morala ljudstvo vedeti, zakaj mora Amerika zalagati Anglijo s tanki, ki vlada trdi, da so angleški najboljši. Milne je dalje rekel, da je angleško ljudstvo hvaležno Ameriki za dostavljanje tankov, brez katerih ne bi bila dosežena zmaga na afriških frontah.

Rusija zasleduje svoje namene

**Bojazen pred trenjem
med zavezniki**

London, 27. jan.—Listi in opazovalci vidijo v konfliktu v severni Afriki in situaciji v Jugoslaviji znamenja bodočega trenja med zavezniki, ki bo ovirala mirovni program in svetovno obnovo po vojni. Ti kažejo na komplikacije, ki so se pojavile med jugoslovansko ubežno vlado v Londonu in partizani, ki imajo oporo v Rusiji. Jugoslovanska vlada podpira generala Mihajloviča, poveljnika četniške armade, Rusija pa partizane.

Dva angleški publikaciji—The Nation in New Statesman—piše, da se nevarnost, ki ogroža zavezniško solidarnost, dviga v sozamerju z zmagami. Obe naglašata, da Rusija zasleduje svoje namene v tej vojni.

"Kljub deklaraciji vlad Velike Britanije in Amerike, da zavzemata enako stališče napram položaju v severni Afriki, je javnost v konfuziji in ne more razumeti, zakaj je bil Marcel Peyrouton imenovan za guvernerja Alžirije," pravi New Statesman. "V severni Afriki imajo odgovorne pozicije ljudje, ki so bili nedavno še zavezniški Lava-lovega režima v Vichyju."

Publikacija The Nation sugerira ustanovitev posebnega zavezniškega sveta, ki naj bi začasno vladal severni Afriki.

Irski rudarji zahtevajo zvišanje mezd

Castlecomer, Irsko, 27. jan.—Dvesto rudarjev je zastavalo v premogovniku 900 čevljev pod površjem za zvišanje mezd. Rudarji počivajo že 24 ur in žene jim prinašajo živila.

AMERIŠKI LETALCI NAPADLI NACIJSKO BAZO

**Nemško obleganje
Stalingrada zlomljeno**

**DVA JAPONSKA
PARNIKA
PO-
TOPLJENA**

London, 28. jan.—Ameriške letalske trdnjave in bombniki tipa Liberator so izvršili prvi napad na Nemčijo. Bombardirali so Wilhelmshaven, nacijsko mornarično bazo.

Bombniki so preleteli razdaljo 300 milj čez Severno morje, pravi uradni komunikacije. Rezultat bombardiranja Wilhelmshavena ni znan, toda mnenje prevladuje, da so bombe povzročile velike škodo.

Angleški letalci so sinoči ponovno napadli Nemčijo in nacijska oporišča v Evropi. Velika zavezniška letalska ofenziva se je pričela 24 ur po objavi naznaila o konferenci med Rooseveltom in premierjem Churchillom v Afriki. Tri ameriška letala se niso vrnila v svojo bazo po napadu na Wilhelmshaven.

Moсква, 27. jan.—Ruske čete so zlomile nemško obleganje Stalingrada in pobile tre ujele ogromno število sovražnikov, se glasi uradni komunikacije. Tri glavne železnice, ki vodijo iz mesta proti zapadu, so pod rusko kontrolo.

Komunikacije dostavljajo, da je od 22 nemških vojaških divizij, okrog 220.000 boj, zajetih na ozemlju med Donom in Volgo, ostalo 12.000 vojakov. Rusi so pobili 40.000 in ujeli 28.000 Nemcev od 10. januarja, ko je nemško poveljstvo ignoriralo ruski ultimatum, naj kapitulira.

Nemška vojaška posadka 12.000 mož je izolirana in preti ji uničenje. Ta je edini ostanek ogromne nemške oborožene sile, ki je pred nekaj meseci dobila od Hitlerja ukaz, da mora okupirati Stalingrad za vsako ceno in ne glede na žrtve.

Prej objavljeno poročilo omenja ruske uspehe na vseh frontah, ki se raztezajo od Voroneža do Kavkaza. Rusi so okupirali nadaljnja mesta in vasi in zadali silne udarce sovražniku. Sovjetske čete se bližajo Harkovu, glavnemu mestu Ukrajine, in pode Nemce. Prvi oddelek so dospeli do točke, ki je oddaljena samo 80 milj od Harkova.

London, 27. jan.—Ameriške čete so zasedle dolino Ouseletto v Tuniziji in več strateških hribov ob tej dolini po luti bitki z osiščno silo, se glasi poročilo s fronte. Britska osma armada, ki pod vodstvom generala Bernarda Montgomeryja prodira z vzhodne strani, je za petami ostankev Rommelovih kolon.

Melbourne, Avstralija, 27. jan.—Ameriški in avstralski letalci so ponovno bombardirali Rabaul, japonsko mornarično bazo pri otoku New Britain, se glasi vest iz glavnega štaba generala Douglasa MacArthurja. Bombe so potopile dva japonska parnika, tri pa poškodovale. Drugo poročilo pravi, da so ameriške in avstralske čete ubile 3000 japonskih vojakov v zadnjem naskoku na japonsko vojaško posadko pri Sanananda Pointu, Nova Gvineja.

Nemci ustrelili 70 Poljakov

New York, 27. jan.—Radijsko poročilo iz Londona pravi, da je bilo 70 Poljakov ustreljenih zaradi umora nemškega policaja. Policaj je bil umorjen na vlaku, ko je pregledoval identifikacijske karte potnikov.

Domače vesti

Obiski in poudarji
Chicago.—Dne 27. t. m. je obiskal gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete John Janežič iz Chicago, član društva Pioneers 559, ki odhaja v službo strica Sama.

Is Pennsylvanije
Broughton, Pa.—Dne 21. januarja je tukaj umrla za mrtvodom Tereziya Schemitzer, deklisko ime Simončič in po prvem možu Germovšek. Stara je bila 56 let in doma od Krškega na Dolenjskem. V Ameriki je živela 30 let in tukaj zapuščala drugega moža, sina, hčer, več bratov in sestro. Bila je članica društva 52 SNPJ.

Smrtina nesreča v rovu
Crested Butte, Colo.—Dne 12. januarja je bil pri delu v rudniku ubit rojak Jože Sedmak, ki je zapustil bolno ženo, katere se nahaja v bolnišnici, tako da ni mogla niti videti svojega mrtvega moža. Nesrečni rojak je bil star 61 let in doma iz Koritnice pri Knežaku na Notranjskem. V Ameriki je bil 39 let in poleg žene zapuščal štiri sinove (enega v armadi) in tri hčere.

Nelson zanika spor z Jeffersom

**Kongresni odsek
odredil preiskavo**

Washington, D. C., 27. jan.—Donald M. Nelson, načelnik odbora za produkcijo vojnega materiala, je zanikal spor med njim in W. M. Jeffersom, direktorjem divizije za produkcijo umetnega kavčuka. Slednji je govoril na sestanku guvernerjev in drugih državnih uradnikov v Baltimoru, Md., in obdolžil uradnike v vojnem in mornaričnem departamentu oviranja produkcije kavčuka in drugega vojnega materiala.

Nelson je pri zaslišanju pred senatnim odsekom dejal, da podpira program gradnje tovarn za produkcijo umetnega kavčuka in zanikal trenje z Jeffersom. Dalje je dejal, da se zaveda važnosti problema.

Odsek nižje zbornice za mornarične zadeve je odredil preiskavo obdolžitve, katere je izrekel Jeffers, "da lenuhi v mornarici in armadi ovirajo produkcijo vojnega materiala."

General se ubil v letalski nesreči

Tampa, Fla., 27. jan.—General Carlyle M. Wash, poveljnik armadnega zbora v Colorado Springsu, Colo., in devet drugih vojaških častnikov se je ubilo, ko je transportno letalo, na katerem so se nahajali, treščilo na tla in se razbilo. Nesreča se je pripetila v bližini Flomaton, Ala., dve uri potem, ko je letalo zapustilo letališče Drew Field.

Nemško bojno letalo nad Svedsko

Stockholm, Švedska, 27. jan.—Vojni minister je naznanil, da so protiletalske topniške baterije streljale na nemško bojno letalo, ki se je pojavilo nad švedskim ozemljem. Letalo je bilo poškodovano in se je moralo spustiti na tla. Člani posadke so bili internirani.

Ameriški poslanik obiskal Stalina

London, 27. jan.—Ameriški poslanik William H. Standley je včeraj obiskal Stalina v Krem-linu, poročla časnika agentura Tass. V Stalinovem uradu se je oglašal tudi H. L. Baggallay, opravnik britskih poslanikov, Oba sta pozneje konferirala z zunanjim komisarjem Molotovom.

Vojaška vlada v Tripolitani

**Vodilni fašisti
internirani**

Kairo, Egipt, 27. jan.—Richard G. Casey, britski državni minister, je naznanil ustanovitev vojaške vlade v Tripolitani, italijanski koloniji, katero so okupirale britske čete. Zadevna proklamacija je bila objavljena v Tripoliju, glavnem mestu Tripolitani.

Casey je apeliral na prebivalce, naj bodo mirni, se ne razburjajo in pokore odredbam. Proklamacija vključuje naslednje točke:

Ustanovitev britskih vojaških sodišč. Priprave za nasiljevanje in zdravniško oskrbo prebivalcev. Vojaško zastraženo bank, poštne uradov, javnih naprav in središč.

Vojaška vlada zavzame odločno, toda pravično stališče napram italijanskim prebivalcem v Tripolitani. Vsi italijanski voditelji in prominentni člani fašistične stranke bodo internirani.

Fašistični klubi, takozvana kulturna središča in alične ustanove se zapro. Učenje fašističnih idej, politične ekonomije ali vsakega drugega predmeta fašističnega značaja je prepovedano. Fašistični znaki in zastave morajo biti odstranjene. Fašistični skladi v bankah in privatnih rokah bodo "zamrznjeni".

Obstoječa italijanska civilna sodišča bodo še nadalje funkcionirala pod kontrolo britske vojaške vlade.

Casey je dejal, da bodo vojaške avtoritete storile vse, kar je v njihovi moči, glede nasiljevanja civilnega prebivalstva, toda hujšačiča in oni, ki bi podžigali nemire, bodo postavljeni pred sodišča in kaznovani.

Eksplodizije v norveški luki

**Slišale so se
več milij daleč**

Stockholm, Švedska, 27. jan.—Prebivalci v švedskih obmejnih krajih so slišali silne eksplozije v smeri Trondheima, norveške luke, kjer se nahajajo nemške bojne ladje, med temi Tirpitz. Poročilo pravi, da so eksplozije slišali ljudje, ki živijo deset in več milij stran od norveške meje.

Prebivalci so sprva mislili, da grme topovi, pozneje pa, da boja letala mečejo bombe na norveško pristaniščno mesto. Eksplozije so primerjali onim, ki so jih povzročile bombe, ki so jih metali angleški letalci na Trondheim in okolice zadnjega pomlad. Ljudje niso videli letal. Eksplozije so slišali v presledkih od desete ure dopoldne do pete popoldne.

Naborniki dobili zadnje svarilo

Chicago, 27. jan.—Okrog 3600 moških, ki so se registrirali v nabornih uradih, a se niso prijavili za vojaško službo, je dobilo zadnje svarilo od Paula G. Armstronga, državnega nabornega direktorja, naj se prijavijo. Svarilo vsebuje grožnjo, da bodo vsi aretirani in kaznovani.

Sest japonskih divizij v Burmi

Cungking, Kitajska, 27. jan.—Vojaški krogi pravijo, da so Japonci poslali nadaljnjo vojaško divizijo v Burmo. Tam se zdaj nahaja šest divizij, okrog 90.000 vojakov. Japonci grade železnico iz Paotova v smeri Suiyua-na, ki bo služila vojaškim namenom, in letališča v več krajih Burme.

FRANCOSKO PRI- STANIŠČNO ME- STO V PLAMENIH

**Nemci ustrelili 280 ljudi
v Marseillesu**

**MASNE ARETACIJE
UPORNIKOV**

London, 27. jan.—Nemški ostrostrelci in vojski, oboroženi s strojnimi, so ustrelili 280 Francozov, moških in žensk, ki so se uprli evakuaciji iz starega pristanišnega dela mesta. V akciji so artilerijske enote, ki bruhaajo izstrelke na ta del mesta.

Poročila iz Švice se glase, da je mesto v plamenih. Nemci podirajo hiše, v katerih so se za-barikadirali uporniki. Slednji se odločno bore proti nemških četam.

Težki nemški topovi so začeli sipati žrapnele na pristanišni del mesta v ponedeljek, ko so uporniki ignorirali ukaz, naj se podajo. Rušenje hiš se je pričelo po bombardiranju. Med žrtvami, ki so jih Nemci ustrelili, je okrog 70 žensk. Vse so bile ustreljene, ker so se uprle Nemcem in povelju, da se morajo izseliti. Povelje je, da Nemci ustrelje vsako osebo, ki se bi akušala vrniti v svoj dom.

Nacijske vojaške avtoritete so oklicale stanje obleganja po izbruhu revolte. Okrog 450 upornikov so nacijski aretirali včeraj in mnogo izmed teh pridržali kot talce.

Nemška časnika agentura DNB poroča, da je bilo 40.000 ljudi aretiranih v Marseillesu od izbruha revolte. Londonski krogi vidijo v nacijskem terorju znamenje nervoznosti in bojazni pred-možno zavezniško invazijo najverjetneje francoskega pristanišnega mesta ob Sredozemskem morju.

Izgleda, da hočejo Nemci zatreti francosko podtalno gibanje, čigar voditelji bi lahko pomagali zaveznikom v slučaju, da se slednji odločijo za invazijo južne Francije.

Po nacijskih kontroliranih radiopostaja v Vichyju poroča, da se evakuacija vrši mirno in z disciplino. Očitno je, da hoče poročilo prikriti kritično situacijo.

Finska želi prija- telstvo z Ameriko

Stockholm, Švedska, 27. jan.—Predsednik Risto Rytty je rekel v parlamentu, da Finska želi in upa, da se prijateljski odnosi med njo in Ameriko izboljšajo in utrdijo, se glasi poročilo iz Helsinkia. Željo je izrekel pred zaključanjem zasedanja parlamenta. Rytty je priznal, da se je prijateljstvo med Finsko in Ameriko ohladilo v preteklem letu, toda državi nista pretrgali diplomatskih odnosov.

Amerika poveča svojo oboroženo silo

Washington, D. C., 27. jan.—Senatni odsek za militaristične zadeve je bil informiran, da je vrhovno poveljstvo za povečanje ameriške oborožene sile na kopnem, morju in v zraku na deset do enajst milijonov mož do konca tega leta. Podadmiral Randall Jacobs je pred odsekom izjavil, da bo bojna mornarica imela 2.200.000 mož in častnikov 31. decembra.

Socialisti izstopili iz čilejskega kabineta

Santiago, Čile, 27. jan.—Trije socialisti so resignirali kot člani kabineta. Izstop je posledica razkola, ki je nastal na konvenciji socialistične stranke, katere se je vršila v Rancaguaju zadnje nedeljo.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina se Zdravna država (Ivan Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestvo \$6.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cicero \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nemarčnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857-58 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz nasebin

Delavske in druge vesti iz Kansasa

Arma, Kansas. — Svinčeni in cinkovni rudniki v "tri-state aeria", ki pokrivajo okolico Joplin, Mo., Picher, Okla., in Baxter Springs, Kans., obratujejo s polno paro. Delavci so dobili večkratno zvišanje plač, ker sicer bi jih sploh ne mogli obdržati pri tem delu v teh časih. Ti rudniki so mokri in delo v njih je nezdavno in nevarno.

Malo kje se so kompanije tako upirale organiziranju prave delavske unije kot tukaj. Kot odmev tistih bojev, je odlok vladnega delavskega odbora iz Washingtona z dne 2. januarja 1943, da mora Davis-Big Chief Mining Co. v Picherju, Okla., plačati 57 delavcem, ki jih je pred leti odpuštila z dela zaradi unijskih aktivnosti, vsoto \$49,075. Doba, na katero se nanaša ta plača ali odškodnina, se vleče od leta 1935 do 1942. Večina delavcev dobi po okrog tisoč dolarjev; največ dobi Hugh Arnold, namreč \$1938.

Ni čuda, ker kompanijam tako smrdi "new dela." Tudi delavcem sovražno časopisje je objavilo ta odlok le v kratki notici na notranji strani.

Eden izmed najbolj strupenih sovražnikov organiziranega delavstva v zveznem senatu je kansaški senator republikanec Clyde Reed. Zgleda, da je glavno njegovo delo vlaganje predlogov za okrnjenje pravic delavcem. Pred par tedni je spet vložil predlog za zvišanje delovnih ur od 40 na 48. Seveda dobro ve, da delavci v veliko obratih delajo več kot 40 ur na teden, toda njega peče posebna plača za nadurno delo. V Kansasu ga imamo v dobrem spominu, posebno še, ker je kot guverner imenoval na izpraznjeno mesto v zveznem senatu zloglasnega Henryja J. Allana. Nikoli pa ne pozabi omeniti, da ni proti delavstvu.

Iz dnevnih notic v tukajšnjem časopisu je razvideti, da umirajo zadnji naseljenci, ki so se pred 70 ali 80 leti pripeljali na te kansaške planjave z volovsko vprego v "covered wagons". Večinoma so bili rojeni v državah Ohio, Indiana in Illinoisu, pa so prišli kot majhni otroci s starši v te kraje iskati nov dom in — sreče.

Zanimivo je poslušati zgodbe teh ljudi, ki pripovedujejo o delu in trpljenju prvih naseljenčev.

Kansaška legislatura je zdaj v zasedanju in se spet gnjavi z strožjim izvajanjem prohibicije. Fanatični suhači pritiskajo, da se prepove še to nedolžno "tridve" pivo. In potem bo seveda rešen svet vseh težav in problemov.

Tukajšnji lokalni list v Pittsburgu je zelo pohvalil našega naprednega rojaka Matta Ulepicha iz Breezy Hilla. Matt je namreč prinesel v Pittsburg žakele samih centov. Izročil jih je miss Ani Jazbec, uslužbenki v

prodajalni, ki je tudi v kontestu za prodajanje vojnih bondov. V preteklem letu jih je prodala v prostih urah za nad \$100,000. Matt je hotel, da mu žakele "krajcarjev" zamenja za vojni bond; ampak Ana ni imela časa šteti ta drobci in je Matta poslala na banko. Tam so pa Matta z veseljem sprejeli; saj jim je prinesel 1875 centov. Ker je zdaj akutno pomanjkanje bakrenih novcev in tudi število tistih, ki kupujejo bonde ni preveliko, je Matt dobil javno pohvalo, ker je s tem storil dvojno dobro delo: rešil je vprašanje pomanjkanja tega drobiža in pa kupil bond.

Uganka pa je, kje je Matt dobil toliko teh krajcarjev? Če bi to bilo v starem kraju, bi ga takoj obdolžili, da je ubil berača ali pa, da je okradel cerkveno pušico. — A. Shular.

Logika birokratov napram stro-maku

Biwabik, Minn. — Že precej časa se nisem oglašil v našem delavskem listu Prosveta. Zdal pa moram povedati, kako zajedalci na vse načine izkoriščajo nas stare delavce in trpine. Povedal bom, kako so mi odjedli tisto mojo starostno pokojnino \$18.50 na mesec.

Ko sem bil star 65 let, nisem zahteval nobene pokojnine, ker takrat sem imel še nekaj prihrankov. Potem, ko sem že skoraj porabil vse, sem vprašal za pokojnino in jo tudi prejel par let. Pri tem delu je delal neki birokrat po imenu Salavon, ki je vitkal svoj nos tudi tam, kamor bi ne bilo treba. Na mojo škodo so mu pomagali tudi taki ljudje, ki so vedno pripravljani komu kaj slabega storiti. In tako so mi še to malo podporo vzeli.

Tisti človek in drugi, ki imajo to stvar v rokah, so računali, koliko denarja sem imel pred 10 leti predno sem prejel starostno podporo. Potem sem jih šel enkrat vprašati, da bi mi dali podporo nazaj. Rekli so mi, da sem imel denar. Seveda sem ga imel, toda sem ga porabil, jim pravim. Potem so mi rekli, da jim moram pokazati rezite za vsa leta, kako sem denar porabil. Vse to jim dam, nakar mi pravijo, da moji reziti in izkazila niso nič veljavni, kar jih je do leta 1936, samo oni po tem letu so veljavni.

Torej kako so oni imeli pravico računati skozi deset let predno sem napravil prošnjo za pokojnino? Če so oni imeli pravico računati, koliko denarja sem imel toliko in toliko let predno sem vprašal za pokojnino, bi po mojem mnenju morali upoštevati tudi rezite in izkazila, kako sem svoj denar porabil.

Povedal sem jim tudi, da jaz sem približno že 40 let v tej deželi. Vse, kar sem zaslužil, sem tukaj porabil in še iz starega kraja sem dobil \$900 in jih tukaj potrošil. Sem ameriški državljan, star 77 let. A pri vsem tem ne bom imel nobenih sredstev za življenje še teh par dni, ko bom mogoče živel na tem nič

vrednem svetu. Tako delajo gospodje in "dobri" ljudje s siromakom.

Dosti se govori in piše, kako bi morali stari ljudem pomagati, pa naj bo pri jednotah ali drugod. Ali žalibože je to največ samo na papirju, kakor veliko podobnih stvari.

O vojni ne maram nič pisati, kajti se mi gnusi, kar počenjata prokleta psa Hitler in Mussolini. Zato jima želim, da bi kaj kmalu dobila zasluženo plačilo za njuno zverinsko delo. Kar nacisti sedaj delajo, to je v nebo vpijoča krivica in greh. Ako je res kje kak pravica, bi morala biti ta dva psa kaznovana z vsemi njunimi barbari vred. Pa tudi papež v Rimu je precej kriv teh zločinov. — Pozdrav čitateljem Prosvete, posebno pa Antonu in Mary Prosen.

Frank Kariš.

Sad praznovanja

Elizabeth, N. J. — Pri nas v stari domovini smo bili zelo verni. Ljudje so vsakemu verjeli in vsako praznovanje smatrali za resnico. V sosednji fari eno uro hoda je živela slepa beračica z malim sinčkom. Da ji ne bo treba beračiti po hišah in voditi otroka s seboj, si je izmislila "čudež", da se bo lažje preživljala.

Ko izvedo ljudje, da se v njeni bajti gode "čudeži", se je ob večerih nabralo polno ljudstva. Njen sinček je sedel v veži s posodo za denar. Kdor je plačal krono vstopnine, je šel v hišo, kjer je v temi izpod mize prihajal "čudežni glas", ki je ljudem napovedoval "srečo" ali "nesrečo". Ljudje so metali kronce v dečkovo posodo in verno poslušali o svoji bodočnosti. Poslušalci so odšli s trdno vero, da je vse resnica.

To je trajalo več tednov in navihana beračica je nabrala precej denarja. Z njo je bila tudi neka deklina po imenu Karolina iz Kočevja, ki je razlagala v kočevskem jeziku. Vse je šlo dobro, dokler niso izvedeli orožniki o "čudežu". Neki večer pa pridejo tudi orožniki, ki stopijo k sinčku in ga vprašajo, kje je njegova mati. Pove jim, da sedi v hiši pod mizo. Nažgejo luč, poberejo babnico in sinčka in jih odnesejo v zapor v Črnomelj. Tako je bilo konec "čudeža".

Ko je prišla tista Karolina iz zapora, je šla neko jutro v semiško cerkev med mašo. Na pokopališču je izpulišila železni križ in primahala z njim v cerkev, da udari po duhovniku. Pa ji je mežnar prejel križ iz rok. Ljudje so se smejali. Karolino so pograbil, jo naložili na voz in z njo v zapor v Metliko, potem pa v umobolnico v Ljubljano. Moja mati je videla ta prizor v cerkvi in nam je s smehom pripovedovala.

Agnes Paserich.

Življenje trpina

Broughton, Pa. — Zelo rada čitam Prosveto in brez nje bi ne mogla biti. Čitala sem dopis Jakobu Zupančiču, ki je pisal iz bolnišnice. Spominjam se, ko je bil pred šestimi leti pobit tudi moj mož in ga je zdravil dr. Veil. Potočko ga je na strani hrbta in mu je počila kost. Ležati je moral na hrbtu, glava in noge so mu visele na tla; na sredini postelje pa je bil hribček. Tako je ležal 18 dni.

Ko ga je dr. Veil pregledal in

Slika kaže ženske, katere je najela Rail Express Co. v Seattle, Wash., da dela, ki so jih opravliali moški.

mu dal dovoljenje, da gre lahko domov, je to ponudbo seveda z veseljem sprejel, dasi ni bil še popolnoma zdrav. Potem je hodil še tri tedne na zdravniški pregled. Ko se je pozdravil, je zopet šel na delo h konvejerju, kjer je delal devet let. Vedno je pripovedoval, kako hudo morajo delati. In res je delal tako, da se je mrtev zgrudil na tla. Zapustil je dve mladoletni hčerki in podpisano.

Naj še malo omenim, kako sem praznovala božične praznike. Prijatelji so mi poslali veliko sezonskih voščil. Klub Owl mi je poslal ček za \$25. Zahvalim se tudi moji sestri Agnesi Kržišnik iz Detroita za božični dar, ki ga je poslal hčerkam. Še enkrat najlepša hvala vsem skupaj.

Končno naj omenim, da je tukajšnji družabni klub sklenil na zadnji seji, da 6. marca priredi maškeradni ples v Slovenskem domu. Razdeljene bodo štiri nagrade. Potrudite se za prvo nagrado. Igrala bo izvrstna godba Paula Dolinarja. Vabljeni ste vsi stari in mladi, kajti zabave bo dovolj za vse.

Anna Grobin, 52.

Vsakega nekaj

West Middlesex, Pa. — Kakor vsako leto, tako smo tudi letos prejeli veliko božičnih in novoletnih kartic od prijateljev, znancev in tudi neznancev. Vsi nam žele še mnogo let sreče in zdravja. Seveda, zdravje najbolj drži in to je tista sreča. Ako ni zdravja, ni vse skupaj nič vredno.

Kartice so prišle iz vseh vetrov dežele. Najprvo sem že v začetku decembra dobil menda najlepšo iz Minnesote od mojega sošolca Antona Jerama. Pa tudi od njegovega brata Johna iz Wyandote, Mich. Pozabili me niso tudi Milan Medvešek, Ed Tomšić, Fritz, delegat zadnje konvencije SNPJ, Louis Rebol in tudi akronski Irman se je odzval z lepo kartico. Mnogo je še lepših kartic, toda oprostite, ako ne omenjam imen.

Mr. F. Sikole iz Pikeviewa, Colo., mi je poleg kartice poslal tudi pismo s "srčnim pozdravom in lepo hvalo za dopise v Prosveti." Pravi, naj z dopisi še nadaljujem, ker jih rad čita. Neke mi je bil Sikole obljubil, da me o priliki obišče. Očividno obljube še ni pozabil, ker pravi, da sta tega kriva Hitler in Mussolini, po vojni nas pa gotovo obišče. Pravi tudi, če bi se moglo tam v Camp Carsonu nahajati kak slovenski vojak, bi Sikole rad videl, da ga obišče. On živi le 11 milj od tega taborišča v Pikeviewu. Ob priliki bi ga tudi on obiskal v taborišču, če bi vedel za ime ali imena slovenskih fantov. Torej starši, ako imate svoje sinove v Camp Carsonu, Colo., sporočite jim gornje in mr. Sikole jih bo tudi pogostil.

Hvala vsem za božične in novoletne kartice in voščila. Da smo pri nas v Sharonu res imeli božični večer, so poskrbeli člani mladinskega krožka št. 21 SNPJ s Frances Novakovo na čelu. Priredili so lepo igro "Ali je res Miklavž". Eddie Cimperman je bil hudo radoveden, kar verjeti ni hotel, da je res Miklavž in če mu bo kaj prinesel. Kmalu nato pa vstopi Miklavž

in mu podari "čuču train", bolnemu starčku pa ček—podpora od SNPJ. Po igri so otroci zapeli nekaj lepih pesmic, da jih je bilo veselje poslušati.

Končno je nastopil še naš Frank Kramar in se postavil s svojim govorom. Govoril je o trpljenju naših v stari domovini, in da jim moramo mi tukaj pomagati. Potem je pa zopet nastopil Miklavž in obdaril mlade in stare. Tudi jaz nisem bil izzet. Samo to je vrag, ker sem mu moral vselej roko poljubiti predno mi je izročil darilo. Ampak nič zato, darilo nekaj velja, poljub pa naj on ima, sem si mislil, kajti z njimi ne bo prišel daleč.

Naj še omenim, da mi je "Miklavž" mr. Kadunc iz Clevelanda poslal cigaro po "special delivery". Lepa hvala, John! Miklavžu se priporočam še za bodoče. Ako se do takrat preselim tja, kjer ni mrah, mu ostanej pa v spominu.

Dne 13. decembra nam je John Miller predvajal filme z ruske fronte. Udeležba je bila prilična. Na tej in tudi na božičnici je bila prosta vstopnina. Le pri vratih so se pobirali prostovoljni prispevki za naše reveže v stari domovini. Nabrala se je prilična vsota, katero bo odbor tukajšnje postojanke JPO-SS poslal na pristojno mesto.

Je že minilo par mesecev, odkar se je k nam naselil mr. Prijatelj iz Libraryja. Je priljubljen in rad poje. Postal je tudi član našega Slovenskega doma in ob prostem času ga rad obišče. On je mizar in dela tukaj hiše oziroma vojaške barake, ki so od tukaj oddaljene 10 milj. Taborišče se nahaja med Sharonom in Greenville. Nekaj barak je že dogotovljenih in so tam že vojaki. Med njimi je tudi slovenski vojak Robert Gabrenja iz Johnstowna, s katerim sva zadnjič govorila v našem Slovenskem domu. Fant je udan in priljubljen in se mu dopade vojaški stan. Povedal sem ga, naj pride ob priliki k nam na farmo in če ve, če je tam še kak slovenski vojak, naj pridejo vsi skupaj na kosilo.

Tako tudi opominjam slovenske starše, če imajo svoje sinove v tem taborišču, naj jim sporoče, da so samo deset milj oddaljeni od Slovenskega doma v Sharonu. Ob priliki naj ga obiščejo in bodo dobro postreženi. V bližini Waukegana je tudi vojaško taborišče, kjer se sedaj nahaja Anton Garm, sin predsednika našega društva 262 SNPJ. Če ima kdo kaj opravka tam v bližini, naj vpraša za njegovo ime in fant bo gotovo vesel obiska. Moja žena je Tonetova teta.

Anton Valentincič, 262.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in je posebno list Prosveta za korist ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih političnih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih političnih organizacij in njih društev ne se ne pošiljajo listu Prosveta.

Program za demokratično Poljsko

Ameriški Poljaki, ki so že tri leta organizirani približno tako, kakor so se ameriški Slovenci organizirali pred dobrim mesecem na svojem prvem kongresu v Clevelandu, imajo majhno mesečno publikacijo v angleškem jeziku z naslovom "Poland Fights (Poljska se bojuje)". Zadnje mesece se ta publikacija vedno bolj pogostoma bavi z vprašanjem evropske demokratične federacije.

V najnovejši številki te publikacije čitamo na prvi strani sledeče: "Država, zaklenjena vase s carinskimi zidovi in političnimi mejami ter zastražena s topovi, je danes anahronizem; njena historična vloga je brezupno stvar preteklosti. ... Danes je v ospredju ideja federacije, katera je cilj vseh onih, ki ljubijo mir in sovražijo vojno, ki ljubijo ustvarjajoče delo in sovražijo uničevanje in smrt, ki ljubijo svobodo in sovražijo sužnost. ..."

Tej številki je bila priložena brošura z naslovom "Underground Poland Speaks—Program for People's Poland (Podtalna Poljska govori—Program za ljudsko Poljsko)". Brošuro je objavila poljska delavska skupina v New Yorku, katera pravi v predgovoru, da je bil ta program sprejet od zastopnikov poljskih demokratičnih delavcev in kmetov na tajnih sestankih v okupirani Poljski in po čoljih tednih je prišel v Ameriko.

Knjižica vsebuje celo vrsto sklepov na teh tajnih sestankih "pod zemljo" in jedro teh sklepov je — načrt bodoče demokratične poljske republike v federaciji svobodne Evrope. Tajne organizacije Poljakov, ki so ta načrt sestavile, izjavljajo na prvem mestu, da polagajo vse svoje upanje za uresničenje njihovega programa na zapadne demokracije (Anglijo in Ameriko), zlasti pa na delavsko stranko na Angleškem.

Bistvene točke programa bodoče Poljske so v glavnem ekonomske reforme in temeljna točka je agrarna reforma. Vsa veleposredstva bodo razlašena in pridejo pod kontrolo občin; prav tako morajo vsa velika industrijska podjetja priti pod kontrolo države, občin ali zadržnih organizacij.

Dalje mora Poljska dobiti nov volilni sistem za centralno zbornico, ki bo baziral na demokratičnih volitvah vseh polnoletnih oseb. Načrt zelo poudarja čim bolj široko občinsko ali krajevno samoupravo. To je pravilno. Prava demokracija se izraža najprej doma, kar pa ni mogoče, kjer je država močno centralizirana. Program za bodočo Poljsko določa široko občinsko avtonomijo ne samo v političnih zadevah, marveč tudi na gospodarskem in kulturnem polju.

Svoboda tiska, govora in zborovanja mora biti neomejena, prav tako svoboda organiziranja politično, socialno in kulturno na demokratični podlagi; vsi državljani morajo imeti enake priložnosti brez ozira na vero ali narodnost. Šolska vzgoja mora biti splošna, javna in prosta za mladino vseh državljanov.

Vsi Nemci, ki so bili naseljeni na Poljskem z namenom germaniziranja, se bodo morali izseliti nazaj v Nemčijo; to zadene tudi one, ki so se med okupacijo registrirali kot "Volksdeutsche" iz osebnih razlogov.

Najvažnejša pa je sledeča točka tega programa: "Poljska demokratska republika bo članica Federacije svobodnih in demokratičnih evropskih narodov. V tej Federaciji bo naša republika stremela za dosegom najtrdnjše povezanosti med narodi in bo lojalno podpirala federalno oblast, tako da bo dovolj močna za zaščito federativnih članic pred zunanjo agresivnostjo in za potlačitev vsakega poskušanja notranje razcepljenosti po kakšnem pretiranem nacionalizmu."

V tem programu ni sluha ne duha o kakšni konfederaciji s Čehoslovakijo, za katero sta se v načelu izrekli ubežni vladi Poljske in Čehoslovakije v Londonu. Avtorji programa, ki se nahajajo na Poljskem, se vsekakor ne zanimajo za konfederacijo, pač pa računajo s federacijo, katera bi vsaj do neke meje nalikovala Združenim državam v Ameriki.

Značilno je tudi to, da ni v vsem programu nikjer omenjena cerkev. Poljaki so znani kot trdni katoliki in pred vojno je imela katoliška cerkev v poljski republiki mnogo privilegijev. To dokazuje, da avtorji programa predstavljajo demokratične elemente (socialisti, napredni kmetje in liberalni intelektualci), ki vsakega računajo na ločitev cerkve od države, dasi tega ne omenjajo.

V knjižici je rečeno, da je bil ta program predložen tudi poljski vladi v Londonu z željo, naj ga predloži poljskemu narodnemu svetu, ki je nekakšen parlament v izgnanstvu, kateremu naj služi v informacije. Da li je poljska vlada kaj razpravljala o tem, ni znano. Dejstvo, da je bil program preveden v angleščino in razširjen po organizaciji v Ameriki, ki je v zvezi s poljsko vlado, bi pomenilo, da s te strani ni odprtega nasprotstva, dasi je znano, da so tudi reakcionarji v poljski vladi.

Iz podzemne Čehoslovakije, kolikor je nam znano, še ni prišlo nič podobnega; prav tako ne iz Jugoslavije.

Po najnovejših poročilih je pričakovati, da se v prihodnjih tednih organizirani centralni odbor ali svet Združenih narodov, ki bo reševal zadeve ne samo vojaškega, temveč tudi političnega in ekonomskega značaja, ki posegajo v interese protiozišnih zaveznikov. Mnogo je zlasti spornih zadev v posameznih zavezniških državah — na primer med Francozi in severni Afriki — ki niso več notranje zadeve, pač pa spadajo v področje Združenih narodov. Vse te zadeve morajo biti rešene demokratično, ako hočejo, biti rešene uspešno in v korist večine vseh.

Ameriški vojaški častniki ogledujejo nemško bojno letalo, ki so ga zaplenile zavezniške čete v severni Afriki.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

IZVIRNA VEST IZ SLOVENIJE

Očividci popisuje internacije v Ljubljani...

Dne 26. junija 1942 so pričeli ponovnim "čiščenjem" po mestu. Vsak dohod ali izhod iz mesta je bil nemogoč. Mesto je obkolilo vojaštvo, ki je začelo preiskave po hišah. To pot so uvedli nov način. Vse že pregledane hiše mesta so držali zastražene, tako da ni mogel nikdo iz neopredeljenega predela v pregledanega in obratno. Že na vsakodnevni se je pojavilo vojaštvo, ki je šlo od hiše do hiše. Vse hiše od 15. leta naprej do 50. leta so vzeli s seboj, jih natrpali na vojaške kamione ter jih vozili v kasarno, kjer jih je "preizkušala" posebna vojaška komisija. Tudi duhovnikov niso izpuščali. Tako so na pr. v Stepanjski ulici, kjer imajo kapucinski svoj ostanjanko, prišli v soboto, 27. junija, na vsakodnevni v cerkev, porali vse moške, ki so prišli k maši, iz spovednice so vzeli tudi Dionizija, iz samostana še stare patre in brate ter jih natrpali na kamion. Tudi nekateri drugi duhovniki so bili deležni te pozornosti.

Očividci popisuje ta pregled kasarne tako: dvorišče kasarne je natrpano. Glava pri lavi. Ljudem postaja slabo, ker morajo mnogi na teš od ranega jutra čakati, da pridejo na vrsto. Gre pred komisijo, morajo odzdraviti po "rimsko", t. j. s nagnjeno roko. Osebnosti legiti- nacije žigosajo z žigom, ki obkroži iz navadnega križca. Nato očlanska komisija odloči ali da desno, ali na levo. Oni, ki gredo na desno, lahko gredo do- rov, oni, ki so določeni na levo, pa bodo šli v konfinacijo. Te birajo na posebnem dvorišču, ki je strogo zastraženo. Ni hče sme k njim, da bi jim dal na- ro, hrane ali obleke. Kakor so jih od doma, ali kakor so jih v- rda našli na ulici, take jih jih odvajajo v konfinacijo. V vsakega perila ali toplejše obleke ali črna čevljev, brez vsake hrane za na pot. Niti slovit se ne smejo od svojcev.

Ko se tako v dopoldanskih urah nabere dovolj človeškega materiala, se sestavi transport, ki se odpelje v večernih ali v nočnih jutranjih urah. V vago- jih natrpajo kakor živino, brez jedi in kakega drugega prehrane. Nekateri transporti so, n. pr. v Bologno. Prve dni n. j. v petek in soboto je množica ljudi od 9. do 12. ura, ki so v- j. do 9. zvečer, da bi se vsaj daleč mogli posloviti od svoj- v. Čakali so pred kolodvorom pred železniškimi križišči. Da bi odhajajoči transporti vzbudili preveč pozornosti, sta vis- lisar in general Robotti odre- za za 29. 30. junija in 1. ju- lisar policajsko uro od 5. popo- le po novem času do 5. ure zju- j. V tem času ne sme nihče v ulice ter morajo biti vsi lo- li zaprti. V noči od sobote na deljo je bil napaden od parti- zov v bližini Borovnice tak transport. Partizani so vlak usta- li ter je skoraj polovica konfi- ranec pobegnila s partiza- nstvom. Naslednje jutro trans- port so ukladli ter jih imeli denje že na zbirališču in tu- v vlaku, in sicer po dva in tri. Tako se je zgodilo tudi na akademikom in dijakom.

Vojaki, ko so pobirali moške hišah in jih odvajali na ka- zne, so jemali ob tej priliki tudi moške čevlje, smuče, top- perje, odeje itd.

Ljudstvo je zbegano in pre- trpano, ne vedoč, kaj jih še kakor strani italijanskih oku- patorjev, ki sedaj postopajo po mestu metodah.

NA BALKANU

Hitlerjeve pomagalice spreletava strah

20. jan. (Radiopre- jeto iz Beograda). — V zadnjih jugo- vskih oddajah londonskega lista tako v slovenski kakor v italijanski, posvečajo go- toliko ogromno pažnjo politič-

nim težkočam, ki vsak dan de- lajo večje preglavice kvizlin- gom takozvanih nemških "za- veznikov" na Balkanu. Že več- krat smo tukaj opozarjali na ra- stočo nezadovoljnost v teh de- želah.

Včeraj je londonski radio pou- darjal, da se Hitlerjeva zbe- gnost radi strahovitih porazov na ruski fronti in v Afriki zrcali v ostrih ukrepih v Nemčiji in v zahtevah, ki jih pošilja svojim preplašenim zaveznikom.

Med kvizlinji na Balkanu je zavladal paničen strah. Strez- nili so se in spoznali grozno ne- varnost, ki jim preti, ako Hitler pade. Težki dnevi so nastopili za fašistične vodje Madžarske, Rumunije in Bolgarske. Kljub vsej nacistični propagandi po- znajo številke, vedo, da leži na tisoče in tisoče zmrznjenih vo- jakov po ruskih stopalih, da tiso- čiči in tisočiči ranjenecv umirajo v strašni ruski zimi in da padajo dolge kolone sestradanih in one- moglih nemških vojakov v roke ruskim maščevalcem.

Hitler je mislil, da bodo de- lavci podjarmljenih narodov za- menjali nemške delavce in vo- jake. Pohlepnost kvizlingov po novih ozemljih mu je v začetku pomagala, toda zdaj, ko je Hit- lerja zmaga zapustila, je prišel čas iztreženja in težkih žrtev.

Prej niso gledali na izgube niti moštva, niti materiala. Da- nes pa so te žrtve tako strahot- no narasle, da so začeli uvide- vati brezupnost svojega položaja. V zadnjih razgovorih, ki jih je Hitler imel z različnimi kviz- lingi, kljub grožnjam ni dobil one takojšnje pomoči, katero je zahteval. In to je verjetno:

Italijani so poslali na rusko fronto deset divizij. Do zdaj jih je že osem popolnoma uničenih. Rumuni so poslali na vzhodno fronto 20 divizij. Izgubili so jih do zdaj po nekih poročilih 14, po drugih 16.

Madžari so poslali na rusko fronto 6 divizij in izgubili vseh šest. V Londonu cenijo madžar- ske izgube na najmanj 110.000 mož.

Razumljivo je, da nobena teh držav neče odposlati novih čet v gotovo pogubo, da drugi, kakor na primer Pavelič, kličejo svoje vojake nazaj in da oni, ki — ka- kor Bolgari — te napake še niso storili, nikakor nečejo v boj.

Ko bo javnost v teh kvizling- skih deželah poznala ogromnost svojih žrtv, bo razočaranje teh narodov brez dvoma imelo težke posledice v notranje-političnem položaju teh dežel.

IZVIRNE VESTI IZ SLOVENIJE

Ljubljana, 30. 7. 1942.

Danes so odpeljali skupino nad 300 izancev in izank v in- ternacijo v Italijo. Moške so na- ložili v sedem tovornih vagonov, ženske vse v en osebni vagon. Odkar so partizani napadli vlak

Japonski vojak, ki je padel v bitki z ameriškimi četami pri Buni. Nova Gvineja.

z interniranci in jih več sto osvo- bodili, vozijo vse internirance uklenjene po dva in dva skupaj.

V... —

Ljubljana, 30. 7. 1942.

Italijani demontirajo v Ljub- ljani avtomatično telefonsko centralo in jo premeščajo v Trst. V Ljubljani ostanejo le najnuj- nejši telefoni in sedaj pobirajo telefonske aparate po hišah.

Nova slovenska knjiga v Ameriki

Ko smo šli v morje bridkosti. Spisal O. K. Zakrajšek, OFM. Washington, D. C. Trda, lična vezba. Strani 207. Cena \$2.50. Na ovitku platnic je na naslovni strani slika v barvah, na notra- nji strani pa zemljevid Sloveni- je. Naropa se pri pisatelju: Rev. K. Zakrajšek, 302 E. 72nd St., New York City. (Založnik in ti- skarna nista omenjena. Smatra se, da je samozaložba.)

Zgoraj omenjena knjiga, kate- ra je izšla te dni, je zmes repor- taže, člankov, spominov in avtor- jevih osebnih mnenj glede do- godkov in položaja v Sloveniji in na Hrvaškem ob času nemško- italijanske invazije v aprilu 1941.

Temu je pisatelj dodal kratke pregled odnošajev iz zadnjih let pred invazijo med nacistično Nemčijo in Jugoslavijo; dalje so vključena razna avtorjeva poro- čila o njegovem delu v katoliš- kih krogih v Ameriki po begu iz stare domovine; nadalje je avtor uvrstil v to knjigo dokument "Tragedija slovenskega naroda", katerega je deputacija ljubljanskih Slovencev predložila Mus- soliniju v Rimu v maju 1941 in čigar kopijo je dobil tudi papež menda od iste deputacije. Avtor pravi, da je prepis tega "doku- menta po svojem prihodu v Ame- riko dal katoliškemu jezuitske- mu magazinu "America" v New Yorku, ki ga je objavil in kasne- je ponatisnil v brošuri.

Zakrajšek ni povedal v tej knjigi nič novega — razen mor- da nekaterih fragmentov — ko- likor se vsebina tiče dejstev in- vazije in grozodejstev v prvih tednih po vpadu nemških naci- stov in italijanskih fašistov v Slovenijo. Sam pravi, da je ve- čino teh dogodkov silil od dru- gih. Zasedanja Ljubljane ni vi- del, ker je prej pobegnil v Za- greb, navzoč pa je bil v Zagrebu, ko je Pavelič s svojimi ustaši o-

klical "neodvisno" hrvaško drža- vo. Tam je videl velike množi- ce slovenskih beguncev, ki so prihajali iz Stajerske; seveda se je pred vsem zanimal za ubežne duhovnike, kar je naravno zanj. Slišal je tudi, kako so Paveličevi pristaši že prve dni preganjali in ubijali Srbe in žide. V Zagrebu se je največ držal pri ameriškem konzulu, ki mu je tudi izposlo- val — s pomočjo brata v New Yorku — odhod v Ameriko, ka- kor piše. Ko se je vrnil v Ljub- ljano, je bila že okupirana po I- talijanih. Bal se je aretacije in persekucije, a nič tega ni bilo; imel je zamude in nekatere si- tuosti, toda brez večjih ovir je lahko odpotoval v Italijo. Ko se je mudil v Ljubljani, je videl silne množice beguncev in neka- teri izmed njih so mu pripove- dovali, kaj se godi na Gorenj- skem in Stajerskem — kar nam je bilo v odlomkih že prej zna- no.

Knjiga je spisana za katoliške Slovence, za nekatoliške pa ima mnogo spornih točk. Na primer dr. Antonu Korošcu je posve- čeno celo poglavje z naslovom "Umrli nam je še oče". Če je bil Korošec "oče" katoliških Slo- vencev, je to v redu, ni pa mo- gel biti "oče slovenskega nara- da" — razen če Zakrajšek sma- tra, da slovenski svobodomisleci niso in niso bili Slovenci.

Velik nesmisel je zapisan ta- koj v začetku knjige v "Uvodni besedi", kjer čitamo: "To pot ne gre za kake meje, tudi ne za na- rode, tudi ne za kake države; se- daj gre za ideje, gre za 'novi red' na svetu, gre za to, ali bo svet imel stari krščanski red, ali bo svet imel novi paganski red. Cloveštvo je mislilo, da se je boj med paganstvom in kr- ščanstvom izbojeval že v četrtem stoletju z zmago cesarja Kon- stantina Velikega. Sedaj vsi vi- dimo, da se ni! Po poldrugem tisočletju je paganstvo znova dvignilo svojo glavo po odpad- niku Hitlerju in povzročilo to strašno vojno. Vsemu clovešt- vu hoče vsiliti 'novi red', to je 'novi red' nemškega paganstva z vsi strahote in neznosnostjo, ki jo vsebuje."

Ta opredelitev današnje sve- tovine situacije je zelo naivna — in ogorčeno jo bodo zavrgli naj- prej vsi oni katoliški duhovniki, ki danes marširajo s Hitlerjem vred pod zastavo njegovega "pa- ganstva". In Zakrajšek ne more zanikati, da jih ni dovolj na Hr- vaškem — dasi jih on prav nič ne omenja — da so na Slova-

kem, v Italiji, Španiji, na Irskem in dovolj jih je tudi v Ameriki. Ali ne misli ta duhovščina baš nasprotno, da namreč Hitler in Mussolini branita stari "krščan- ski red", demokracija s komuni- stično Rusijo vred pa predstav- ljata novi "paganski red"?

Ako bi Zakrajšek pisal objek- tivno, bi moral priznati, da vera v današnji svetovni situaciji za- vzema prečno črto — gre počez. Katoličani in ostali kristjani z brezverci vred se nahajajo med nacifašisti in na nasprotni strani so tudi pristaši vseh ver z brez- verci vred. Opredelitev po veri, kakor po neveri, je tukaj nemo- goča! Prava opredelitev je samo ena: demokracija in diktatura! Demokracija, v kateri lahko žive verniki in neverniki, ki so do- volj tolerantni in smatrajo svoja verovanja za svojo privatno za- vedo — in diktatura, ki je lahko katoliška (kakor danes v Špani- ji) ali ateistična (kakor v Rusiji), v bistvu pa so vse diktature ena- ke in demokracija mora odklo- niti krščansko diktaturo — ka- kršni je bilo dovolj v "brutal- nem srednjem veku", kakor ga pravilno označuje pater Zakraj- šek v svoji knjigi — prav tako kot nekriščansko. Skratka; reli- gija je v današnjem svetovnem konfliktu daleč v ozadju, čeprav jo nekateri tako radi vlečejo v ospredje in s tem delajo konfu- zijo še večjo.

Drugi spor, ki ga imamo z vse- bino Zakrajškove knjige, je v zvezi z dokumentom "Tragedija slovenskega naroda". Ne s fak- ti, ki so tam navedeni. Niti ma- lo ne dvomimo, da opisane "bru- talnosti nad slovenskimi duhov- niki, trgovci, učitelji, odvetniki, kmetiskimi župani itd., niso res- nične. Kar se nam zdi za malo, je to, da so avtorji te spomenice naredili v zunanjem svetu vtis, kakor da imajo nacistični krvožliki slovenske duhovnike najbolj na- piki. Fakt pa je, da so gestapov- ci prav tako mučili in pobijali slovenske svobodomislece in so- cialiste, kakor duhovnike in dru- ge. Saj smo čitali poročilo o slo- venskem socialistu in sloven- skem duhovniku, ki sta bila sku- paj zaprta in mučena. Če bi bila spomenica objektivna, ne bi ig- norirala tega.

Najbolj smešno pa je, da so slo- venski "konzultanti" iz Ljublja- ne neali to spomenico — Mus- soliniju. Zaradi Hitlerjevih zve- stev so se šli pritožiti Mussolini- ju, kakor da je Mussolini kaj boljši kot Hitler! Gada so šli to- žiti modrasu! Nočemo zdaj za- pisati, kaj si mislimo o teh slo- venskih možakih...

Končno je treba omeniti, da je v knjigi mnogo slovniških in pravopisnih napak. V navadnem časopisu se te pomote lahko pre- zro, v knjigi se ne morejo in ne smejo.

To je prva slovenska knjiga o nacifašistični invaziji Slovenije in Jugoslavije. Žal — čakati moramo na drugo, da dobimo objektivno in nazorno sliko onega, kar bo lahko zgodovi- na. — I. M.

Senatni odsek odredil preiskavo

Pomanjkanje delavcev na farmah

Washington, D. C., 27. jan. — Senatni odsek za apropiacije je odredil temeljito preiskavo raz- položajev človeške sile, obsega armade in pomanjkanja delav- cev na farmah. Akcija je sledi- la, ko sta Paul V. McNutt, na- čelnik komisije za mobilizacijo človeške sile, in poljedelski taj- nik Claude Wickard, ki je tudi načelnik živilske administracije, izjavila, da morajo farmarji do- biti najmanj 3.500.000 delavcev za delo na poljih prihodnje po- letje. Oba sta izrekla upanje, da se bodo ženske in moški, ki niso uposleni v vojni industriji, pro- stovoljno prijavili za dela na farmah.

Senat je dal razumeti, da se ne strinja z Rooseveltovim na- črtom, da se ameriška oborožena sila na kopnem, morju in v zra- ku poveča na 7.500.000 mož in 700.000 častnikov do konca tega leta. Argument je, da Amerika ne bo mogla zalagati tako veli- ke armade z orožjem, živili in drugimi potrebščinami. — Farmški blok v kongresu se ne strinja s sugestijo glede pro-

TO IN ONO

Piše Zvonko A. Novak

Ruska strategija. — Sodeč po zanesljivih poročilih z ruskih bo- jišč lahko mirno vestijo in brez vsakršnega pretiranja rečem, da je ruska strategija nadkrilila najprejeto vojaško povelj- stvo na svetu ter ga privedla v najhujšo krizo, kar jih je še do- živela nemška vojna moč v svoji zgodovini.

Rusi so se lani v mesecu no- vembu zaključili v sovražnika, ko so bile njegove vojne sile že hudo upehane in izčrpane. Za- gnali so se vanj šele potem, ko so videli, da morejo doseči naj- boljše in največje strateške us- pehe.

Karkoli delaš, delaš s pametjo in glej na konec, pravi neki la- tinski pregovor in ruski vojni načrti se natanko ravna po njem. Ruska strategija stremi za tem, da so ruske armade na koncu bojevanja močnejše od sovražnikovih. Poveljniki nemš- kih čet pa devijo kakor brezglavi za zmagami, ne da bi pomi- slili na konse; v tistem norem početju jim poldejo rezerve in njihne zmage so na koncu kon- cev porazne zanje. Rusi delajo drugače. Hrabro se sicer ustavi- ljajo sovražniku, ali pri tem pa kar najbolj varčujejo s svojimi rezervami in ko pride pravi čas, planejo nad upehanega in izčr- panega Nemca z njimi.

Ta dalekovidnost se je lahko opazila že v bojih pred Mosko- vo, a še posebno jasno pa se je ra- zodevala v bitki pred Stalingra- dom.

Rusi so se brezdvomno odločili za sedanjostno ofenzivo že lani me- seca septembra, ko je ruska ar- mada branila to mesto s prime- roma maloštevilnimi četami, in stalingradskega boja ni nikakor imeti za brezupen ruski odpor v zadnji uri, kakor se je zdel domala vsemu svetu takrat. Z njim si je hotelo rusko vojno po- veljstvo pridobiti le časa za pri- prave k nameravani ofenzivi. Toda v tistem zavlačevanju pa se niso pripravljale rezerve, nego se hranile za veliko ofenzivo, ki jo obkrožuje vsak pošten demo- krat in se od srca raduje nad njenimi sijajnimi uspehi. V naj- kočljivejši ratovni dobi sedanje vojne so se Rusi hrabro branili, a obenem pa tako varčevali s svojimi rezervami, da so se mo- gli potem vreči na Hitlerjeve trume z neopisljivo silo.

Vrhovno poveljstvo rdeče ar- made je moralo preračunati vse okoliščine do najmanjših po- drobosti ter imeti živce od je- kla, če je hotelo, da se ni pre- kmalu poslužilo svojih rezerv in da je v prikladnem trenutku prešlo iz obrambe v napad.

Rusi stremijo v tem orjaškem boju za tem, da stro nemško vo- jno mašino, ki je največja in naj- strašnejša od vseh; pri tem pa si prizadevajo uravnati svoje na- črte tako, da se mora sovražnik bojevati z njimi ob kar najne- ugodnejših razmerah.

Danes, t. j. dne 24. januarja, ko to pišem, je položaj na ruskih bojnih poljanah takšenle:

Pred Stalingradom je nemška vojska popolnoma zajeta ter iz- ločena iz istočnega zbora nemš- kih vojnihi sil v južnovzhodni Rusiji; nemške čete pod Kavka- zom so v veliki nevarnosti in skoro doela obkoljene; ta vojs- ka more priti v stik z ostalo nemško fronto na Ruskem edi- nole skozi ozko zagodo pri Ro- stovu. Nacistična krda, ki se us- tavljajo, ruskemu prodiranju proti Rostovu, se morajo bolj in bolj umikati k obali Azovske- ga morja in so nagneta v tesno kotlino, kjer je vsakršno gi- banje in razvijanje vojnihi sil sila težavno; edino ta skupina nemških čet je lahko v širši in neposrednejši zvezi z nemskim ozadjem v Ukrajini; toda tudi njej preti nevarnost, da jo ob- kolji rdeča armada z jugovzhoda.

Na podlagi tega položaja se lahko pride do sledečih zaključ- kov: Nad tri mesece trajajoče oble- stovoljnega prijavljanja za dela na farmah. Senator Claude Pepper, demokrat iz Floride in zagovornik Rooseveltovega "new deala", je dejal, da mora admi- nistracija storiti korake, da bodo farmarji imeli dovolj delavcev. Ako jih ne bo, bo kongres storil svojo dolžnost.

ganje Stalingrada je bila veli- kanska nesmiselnost. Ruski stra- tegiji se klanjajo vsi vojaški strokovnjaki ter ji dajejo prizna- nje, ki ga tudi v polni meri za- služi. Sedanja ofenziva rdeče armade je tako iznenadila nemš- ko vrhovno poveljstvo, da mu že kar sape zmanjkuje. Od kon- ca meseca novembra naprej je nemška strategija pasivna defen- ziva, med tem ko je rdeča ar- mada že dva meseca v silnem zamahu vojnega gibanja. Od na- polonskih vojn sem še ni nemš- ka strategija doživela tolikšnega ponižanja, kakor ga prav sedaj doživlja na Ruskem. V tej ne- zaslišani krizi nemškega vojsko- vodstva gre nemški vojakje že ta- ko za nohte, da stremi edinole še za tem, kako bi si rešila golo življenje. Rusi ji dajejo kropo, da še nikoli kaj takega.

Če izgubi Hitler to bitko, bo moč nemške vojne mašine strta za vsakršno ofenzivo. Ne bo si mogla več opomoči, kakor si je lani po dokaj občutnih ruskih u- dareh. Ruske bojne poljane po- stanejo prej ali slej na stečaj odprta vrata do "evropske trd- njave", s katero se tako presne- to rad baha nekdanji avstrijski pleskar, ki se je po privoljenju nemškega naroda čez noč prele- vil v njegovega absolutnega vla- darja in rablja cele Evrope.

Zadnja razvoja stopnja tega orjaškega boja bo najtežavnejša za obe vojski. Rusom bo na vso moč težko zalagati rdečo ar- mado z oklopniki in železnice na bojni črti s premogom. Nemeem pa je krvavo treba svečil rezerv z zapada. Vprašanje je, če si bo mogla nemška vojska preskr- beti takšno pomoč v južnovzhod- no Rusijo še o pravem času in če ima sploh še potrebno udar- no silo za to, da bi s strani na- padla ruske čete med Donecem in Donom.

Rdeča armada je storila več, kakor pa samo zadostila zahte- vam svojih zaveznikovih obvez- nosti, čeprav se bori tako rekoč čisto sama proti največji vojni mašini in najgroznejši pošasti vseh časov.

Zenit ruske strategije, daleko prekaša anatansko prevejanost nemške soldateske. Krvooločna in ropateljna nasilnost nacistike nadutosti se nikakor ne more kosati z epično ljubavjo ruskega človeka do predrage rodne grude. Prostrane ruske poljane so prežete s plemenito krvjo hrab- rih ruskih bramboveev, ki jim z občudovanjem vredno hrabrost- jo in tolikšno poštvovalnostjo stoji rusko ženstvo zvesto ob strani, in iz veletokov grenkih solza pa morja nepopisnega trp- ljenja ruskih ljudi naj po zaslu- ženi zmagi zakliče prelesta va- na zlato svobodo po ruskih repu- blikah in vseh drugih deželah, v katerih bodi pošteno delo trdna podlaga kulturnega in gospodar- skega razvoja vsem državljanom brez vsake razlike v blagor.

Peyrouton izgubil fran- cosko državljanstvo

New York, 27. jan. — Po naci- jih kontrolirana pariška radio- postaja je naznanila, da je vlad- ni svet, kateremu načeluje Pier- re Laval, odzvel francosko dr- žavljanstvo Marcelu Peyrouto- nu, novemu guvernerju v Alže- riji, in štirim drugim Franco- zom, ker kooperirajo z zavezni- ki. Ti so general Auguste No- gues, bivši guverner Alžirije, general Alphonse Juin, povelj- nik francoskih čet v Afriki, Yves Chatel, tudi bivši guverner Al- žirije, in industrialec Le Miagre du Breuil.

SLOVENSKA NARODNA PODPORA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in še poseb- no list Prosveta za koristi, ter po- trebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Mikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vse- ke organizacije ima oblikano svoje glasilo. Torej agitatorni dopisi in naznanila drugih podpornih orga- nizacij in njih društev naj se ne po- šiljajo listu Prosveta.

Člani Splošne mornarske unije (CIO) piketirajo poslopje čikaške Tribune v znak protesta, ker je Robert R. McCormick, izdajatelj in urednik tega lista, napadel mornarje in izjavil, da ne delajo časti Ameriki.

DOLGA
ROKA

S. M. GARDENHIRE

(Se nadaljuje.)

Toda jutranji časopis nas je zelo iznenadil. Objavil je dolg članek, ki sem ga prečital damama in ki me je tako zelo vznemiril, da nisem mogel prav čitati. Medklici in vprašanja so povzročila, da sem moral večkrat ponavljati. Dotični članek je imel debelo tiskan naslov in se je glasil:

"Tajnost, ki je obdajala smrt doktorja Haslama, se je vendar končno pojasnila. Niti misliti ni, da bi umoril svojo gospodinjno mrs. Marto Sands, kakor se je splošno mislilo, pač pa je bil doktor Haslam sam umorjen. Njegovo truplo so včeraj našli v nekem cementnem stebru pri dvoriščnih durih njegove hiše v Banning Street. Doktor Jerome Sadler, adoptivni sin doktorja Haslama, je izvršil samomor in je s tem jasno pokazal, da je umoril moža, ki mu je toliko dobrega storil, in tudi ženo, ki jo je kratko pred tem poročil.

Vsa ta žaloigra ustvarja enega izmed najžalostnejših poglavljev v zločinski kroniki našega mesta. Le redkokdaj smo slišali o takih grozilih in odurnih dejstvih, kakor so dejstva, ki se nanašajo na umor mrs. Marto Sands v hiši doktorja Haslama v Banning Street v Brooklynu. Groznomu zločinu, ki je povzročil smrt nekežene žene, je sledil strašen samomor. Zločinski in nevhvaležni lopov, kateremu je velikodušen, nič hudega sluteč star mož preveč zaupal, je uničil tri osebe. Do včeraj je občinstvo, pa tudi policija mislila, da je doktor Haslam umoril mrs. Marto Sands. Nepoznan vpis v zakonski register Westchestra; knjiga o potovanju po orijentu, ki je bila komaj vidno preluknjana, da se je mogla dati skózi to luknjo žica; dobro premišljen, z zelenim suknem pokrit mehanizem, da drži konec cevi v isti višini, kakor je obraz človekov; kosček medene žice, ki so ga opazili na puškini cevi, ko se je ta še kadila; vse te posameznosti v zvezi z drugimi nedokazanimi dejstvi, ki pričajo o zločinstvu morilca, so, premišljeno združene, izpričale resnico ter odkrile dogodek, ki se čita kakor kak italijanski roman srednjega veka.

Tu sledi dejstva: Pred približno dvemi leti je doktor Haslam sprejel v svojo hišo ter pozneje adoptiral mladega medicína z imenom Jerome Sadler, kojega oseba in nadarjenost sta mu ugajala. Doktor Haslam je imel tedaj v hiši v Banning Street štiri posle, med temi gospodinjno mrs. Marto Sands, zelo prikupljivo osebo. Ta žena je bila za par let starejša nego rejence doktorja Haslama. Ta razlika v starosti pač ni ovirala, da bi se med njima ne razvilo nežno razmerje, o katerem pa je doktor Haslam šele pred kratkim izvedel.

Mladi mož se je med tem časom tako zelo priljubil osamelu dobrotniku, da se mu je s priljenostjo in spretnostjo posrečilo, da ga je premotil. Tajil je, da ima kako razmerje z lepo gospodinjno ter izjavil, da se dela mrs. Sands velika krivica, če se jo tega dolži. Tako je potolažil svojega nevoljnega dobrotnika; pozneje pa je mrs. Sands sama naravnost priznala, da se je mladi mož poročil z njo in da jo je hotel zastrupiti v strahu, da se zadeva odkrije, s čemer bi bilo omajano njegovo stališče v hiši njegovega rednika. Šla je celo na policijo, da izroči zadevo sodišču, toda doktor Haslam, ki se je bal škandala in ki ni hotel, da bi se izvedele njegove žalostne domače razmere, je posredoval.

Valel teh nastopov je stari gospod zbolel. Med boleznijo sta se baje oči in sin pobotala. Nekega popoldne se je čutil doktor Haslam krepkejšega in je šel v spremstvu doktorja Sadlerja v hlev in v remizo za vozove, kjer so delali nova tla. Kočijaž, ki je bil navzoč, ko je doktor Haslam vstopil, je šel kmalu na to proč, hlapca pa tudi ni bilo v hlevu. Ta trenotek je bil torej zelo pripraven za zločin. Doktor Sadler je od zadaj s sekuro udaril svojega rednika, ki je bil na mestu mrtve. Vražjo priliko je imel tedaj mladi mož, da skriva zločin. In to je tudi izbral. Splošno domneva in imajo celo dokaze, da mu je mrs. Sands, ki je bila kmalu nato tudi umorjena, pomagala pri njegovem delu.

Sadler je na ta način postal posestnik hiše in zemljišča, ne da bi ga kdo motil pri tem. In do-

čim so posli mislili, da je doktor Haslam zopet, kakor pretekli teden, vsled bolezni ostal v sobi, je Sadler konstruiral peklenški mehanizem, s katerim je umoril svojo pomočnico. Mehanizem je obstojal iz okvirja, ki naj bi držal puško v pravi legi in višini. Puška se je sprožila s pomočjo medene žice. Ves aparat je bil pokrit z zelenim suknem. Žica, ki je bila zvezana z napetim petelinom, je bila napeta od puške pod mizo in je bila pritrjena na knjigi, ki je bila na mizi. Grozna priprava je bila tako rafinirano izvršena, da ni mogla odpovedati. Storilec je vse dobro premislil in dobro vedel, da bodo, če se stvar izvede, vse drugače sklepali. Stol in divan sta bila tako primaknjena k mizi, da se je žrtev morala postaviti neposredno pred cev skritega orožja, če je hotela doseči knjigo. Ko je bil gotov, da bo funkcionirala past, jo je mladi mož, ko je bil sam, nastavil. Nato je šel v pritličje, kjer je govoril s slugo. Ko je šla mrs. Sands mimo njega, jo je "kakor po naključju" prosil, naj mu prinese neko knjigo iz študijske sobe doktorjeve. Žena je storila, kar ji je bilo naročeno, in je šla tako naravnost v smrt.

Sluga, ki ga je eksplozija grozno prestrašila, je le prerad ubogal povelje, naj ostane zdolaj, dočim je doktor Sadler hitro šel na pozorišče svojega zločina, odstranil peklenški stroj od mrliča, vse uredil in potem popolnoma mirno zadrževal, da je njegov rednik izvršil umor.

Zdaj se morajo konstatirati dejstva, katerim bo občinstvo le težko verjelo. Ko je bil doktor Haslam v hlevu ubit, se je morilec nudila zelo čudna možnost, skriti na varen način njegovo truplo. Če je to možnost nenaravni adoptivni sin zapazil šele v skrajnem hipu ali pa če jo je že prej namenoma pripravil in tudi starega gospoda izvalil v to past, se ne more določno povedati. V hlevu je bilo veliko leseno korito, ki so ga delavci uporabili kot obliko, da so vili steber iz cementa. Velikost in oblika tega korita je bila zelo priprava za ta namen, v kakršnega jo je doktor Sadler takoj uporabil. Bila je napolnjena z napol tekočim cementom, v katerega je doktor Sadler položil truplo. Nato je s cementom in peskom zopet poravnal maso. Truplo je tako ostalo do prihodnjega dne v masi, ki se je hitro strdila in ki jo je dal morilec potem dvigniti kot gotov steber ter postaviti pri vhodu na dvorišče.

Da se je razkrila tajnost, ki je obdajala umor gospodinje, in da se je razjasnilo grozno postopanje, kakoršno si more izmisliti pač edino le najrafiniranejši zločinec, je zasluga ženjalnega policijskega nadzornika Paula. Ta izvrstni uradnik že začetkoma ni hotel verjeti domnevanju, da je doktor Haslam umoril svojo gospodinjno. Moralna vrednost tega moža je po njegovem mnenju direktno nasprotovala zločinu, kakor tudi begu.

Način, kako so odkrili čudno skrivališče, kamor je morilec skril svojo umorjeno žrtev, dela trajno čast detektivnim zmožnostim tega moža. In nadzornik Paul je s tem postal pač eden izmed najzanesljivejših tajnih stražnikov javnega reda. Pri obisku, ki ga je napravil v Banning Streetu, je slučajno zagledal knjigo o potovanju po orijentu, ki je bila preluknjena z žico. Takoj se je spomnil, da je bila ta žica ista, od katere je bil kosček pritrjen na cevi usodepolne puške. In kmalu jo je znal spraviti v zvezo tudi s polomljenim stolom, ki je bilo v hlevu. In tako je teoretično konstruiral, kar se je pozneje kot resnično izkazalo. V oni knjigi pa je našel tudi grozen popis perzijskih mučilnih metod. Tam je bilo zelo natančno popisano, kako grozne oblasti ovijajo zločince s cementno maso ter puste, da se strdi masa. S poprašenjem se je izvedelo, da je doktor Sadler s prav posebnim veseljem čital to knjigo.

Doktor Jerome Sadler se je snoči, neposredno potem, ko so oblasti razdrle steber pri vratih, zastrupil v študijski sobi na Banning Streetu. Državni pravdnik bo imel danes zjutraj komisionelni ogled.

(Konec)

Dve nevesti

Spisal C. Golar

2.

"Ali greš od strica?" je pohitel mladi orač. Ves vesel in žareč mu je bil obraz. "Pridi jutri k nam! Očka zmerom pozveduje po tebi, zares misli, da si šla k nunam."

"Kaj praviš?! Saj bi šla, pa bi se preveč jokali za menoj. Tiste-mu Zrinčevemu Andrejku povej, naj bo jutri popoldne doma. Mogoče pridem v vas."

"Mati bi tudi rada govorila s teboj. Zmerom pravi, da se ji je sanjalo o tebi. Andrejko je hotel v naglici dekletu še povedati, da je tako zala kakor nobena, ali bil je ves nemiren in sam ni vedel, zakaj mu je tako prijetno pri tciu.

"Pri nas je zares hudo", je pravil Lovrač. "Taka žalost, kar nisem videli Tončke! Samo Andrejku ni nič mar, ker se ženi na Gadišcu. Zadnjič sva našela trinajst rjuh samih cekinov; u prav so se sušili na vrtu."

"Le čakaj me, Lovrač! Ti jih

Članice kitajske militaristične enote izročajo darilo ranjenemu rojaku v osredju fronte.

Fortress Has Enviably Record

A member of an air base in the South Pacific area is looking at the nose of a Flying Fortress, appropriately named Yankee Doodle Jr., which has painted on it an imposing score of destroyed enemy craft. The silhouette stand for a Japanese cruiser and a transport sunk by the plane's bombs. Each flag stands for a downed Zero. This is an official U. S. Army Air Force photo.

boš še dobil od mene," mu je za-pretila Tončka in pogledala Andrejka, a njemu so se svetile oči veselja, in ni več rekel besede, zakaj mlada sosedka mu je tako posvetila v srce, da ni mogel danes ne govoriti ne misliti. Odsšla je že in bila je blizu vasi, Andrejko pa je še gledal za njo; včasih se je ozrla, in tedaj sta se zasmejala obe.

"Hm, hm," je zapel Lovrač, "ne vem, ne vem. Grajska, praviš bi te rada imela, v podobni kače te je snubila, ko si še ovce vodil na pašo. Sedaj si pa pri Tončki pustil svoje oči, in rad jo imaš, da bi jo dejal v nedrja. Pa bo že, ker si pameten."

Andrejko je še strmel proti vasi, in Lovrač je s kosmato jelševovo vejo opletal po obadih, ki so belčku in rumenčku pili kri.

"Kaj je s kačo?" se je zdrnil. "Da me je snubila? Ti pa tudi zmerom iščeš besedo po rokavi, zakaj ji pa o tem govoriš, ko vendar ni nič!" Andrejko je hotel biti jezen, ali bilo je vse za-tonj, zakaj zopet in zopet so se mu zabliskale oči, in zaigrale so mu ustne in lica.

"Hej", je zavpil hlapec nad voli in jih potegnil k sebi. "Škoda sapel! Modro se je ozrl na orača, ki je iznova prijel drevo; lemež je hrustal po zemlji, in kolca so škripala.

Solnce je že bilo za gorami, in vse polje so zakrile hladne sence. Po njivah med zrelim žitom so peli srpi, belile so se rute in predpasniki, včasih je zazvehal smeh, in kakor bi odgovarjala, se je oglasila prepelica: Pet pedi, pet pedi! Sredi polja, za mejo, vso zaraslo z leščevjem, so šumele ženjice; veseli, mladi glasovi so peli žalostno pesem o zelenem vencu in mladi deklici, ki leži na mrtvaškem odru. A zopet se je zasmehal poreden, živ glas med žitom, kakor bi se ulil bister curek čez polje, zapetpedikalo je v detelji, škrlanc se je začudil in jezno drobeč in gostoleč se zaganjal v nebo. Oddaljeni jagnedi ob vodi so bili v višnjem somraku, in še dalje proti obzorju so bili hribi že potopljeni v temo. Visoki snežniki pa so žareli in plameneli, z rde-

čim žametom pretkan plašč se jim je zgrinjal nad glavo, ognjena reka se je zlivala preko njih v neizmerno morje.

Andrejko je stal na drugem koncu njive ob travniku, in zamisljene oči so mu plavale po zarji. Ali že je gora bleдела in temnela, kakor bi jo od njenega vznožja zastirala noč, in že je sijal samo vrh v bleščeči biserni svetlobi. In žareča reka se je pretakala s silno naglico v neznanu brezdnost, tanjša in ožja so bila zlata polja, bolj živo in mrzlo je bilo široko okrožje. Nazadnje je ostal samo ozek, rumen pas, ki se je bočil na obzorju, a za njim so se gostili in rastle umazani oblaki.

"Kam pa strmiš, Andrejko, ali se ti prikazala grajska baba?"

Lovrač je med tem, ko je njegov mladi gospodar potoval po zlatih cestah, že dobrodu otepel svoja voliča in pregнал vse obade za deveto goro, izkadal je že dve pipi tobaka in sedaj jel otipavati belčka, če bo kmalu debel za mesarja, a v tem se je iztegnil rumenček proti njemu in ga sunil z rogom v hrbet. "Kako si pa rumen", se je nato ujezil in ga obrisal s palico čez rebra.

"He, Andrejko, kam si se pa zagledal! Ali ne gre tam-le Mirtova Tončka?"

Mladi orač se je bliskoma ozrl na cesto, ko je zaslišal drago ime, hlapec pa se je samo namuznil. "Na, sem!" je zavpil nad voloma in jo mahnil po njivi. "Rogača, mislim sem, da si mi okamnel včeraj na njivi, ali pa da te je zaklela tista grajska", je pravil drugi dan Andrejku. "Nekam predse si gledal, kakor bi videl rjuhe samih cekinov."

Bilo je že sredi popoldneva, in vroče je bilo še v senci, kjer sta ležala. Slive in hruške so rastle nad njima in ju varovale solnca, malo vstran je stala domača hiša, in skozi okna so prihajali počasi glasovi očeta Zrinjca, ki je bral svete bukve. Andrejko se ni ganil od doma, zakaj Mirtova Tončka je zdaj-zdaj imela priti.

"Ne vem, ne vem, k Lovriču bi stopil na en kozarček, pa je takšna vročina! Ajda ne bo vzkalila, solnce je žejno."

"Dober dan, mati!"

Andrejko je skočil pokoncu, zakaj iz veže je zaslišal prijeten glasek. "Tončka je!" mu je zavpilo srce.

"Vite, vite, ali si res ti?" Zrinčevka se ni mogla načuditi.

"Žejno solnce je izpilo vse potoke", je Lovrač tožil in vzdihoval, Andrejko pa je slišal samo deklico.

"Malo v vas sem prišla" — Njen glas je tako sladko prihajal do njega.

"Ne vem, ne vem, rogača, ali bi, ali ne bi! Ahm!" Šele zdaj se je spomnil in utihnil Lovrač. "Poglejte, poglejte Tončko, kakšna dondka je že! Zakaj pa tako hitiš rasti!"

"I, velika bi bila rada!"

"Saj si že večja od mene. Komaj, komaj sem te spoznala." Zrinčevka je vsa vesela pozdravljala deklico in jo vabila v hišo.

"Vsi smo doma, naš oče čita Kempčana, Andrejko pa je tudi kje blizu. Ali ostaneš zdaj doma?"

"Jutri grem nazaj k stricu. Nič svojih nimam, s samimi tujimi ljudmi pa mi je težko." Stopila je na vežni prag, in že sta se zasmejala Andrejko in Tončka.

Stopili so vsi trije v hišo, deklica je stopilo k očetu in mu podala roko.

"A vič, da si res Tončka! Nevesto so mi pripeljali!" Zrinje je odpiral usta in se ni mogel nagledati mladega dekleta. Hudo se je bil že postaral in le bel veneč tankih las mu je še ovijal glavo.

"Je, je, takšna si kot nevesta! Ali bi ne prišla k nam, ti bomo dali fanta!"

"No, no," je govorila Zrinčevka in božala Tončko po laseh, "saj ni nič mislil. Kar boš sama hotela!" Dekle je povesilo oči, a se isti trenotek zasmejala in pogledala skrivaj Andrejka, ki je sedel pri oknu, in tudi njemu se je zelo dobro zdelo.

"Ah, Andrejko, kaj te še vse

čaka!" Zrinje je zaprl knjigo in se pogladil po golem temenu. (Dalje prihodnjič.)

ZENITVENA PONUDBA

Slovenec vдовec se želi spoznati s Slovenko 24 do 30 let staro, dekletom ali vdovo brez otrok. Katero resno misli na zakonski stan in naprednega mišljenja, naj piše na naslov: ZVESTI ZENIN, 2837 Lawndale Ave., Chicago, Ill. — (Ad)

THE NEW
ENCYCLOPEDIA OF
MACHINE SHOP
PRACTICE

GEORGE W. BARNWELL
Institute of Technology v angleščini
Spisal smani profesor na Stevens

Podlaga za mehanično znanje, morete dobiti s knjigo NEW ENCYCLOPEDIA OF MACHINE SHOP PRACTICE (v angleščini). Ta velika knjiga popisuje in v slikah prikazuje temeljna dela mehanike. Razloži vam natančno, kar mora znati najboljši mehanik; pojasnjuje uporabo vseh stroja, orodja in meril. Pouči vas, kako je treba uporabiti načrte (blue prints) ter vam tudi daje mnogo računskih tabel, da morete popeljati svoje delo. Ne glede na to, ali ste še početnik, vam bo ta knjiga koristna in mnogo potrebna. — 1100 slik in risb. 576 strani, trdo vezana knjiga stane SAMO \$1.98. — Pošljite nam plačilo ml. Naročite pri KNOX GARNI SLOVENIC PUBLISHING COMPANY, 216 West 18th St., NEW YORK. — Zaloge ni velika. Naročite to vašo knjigo še danes!

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ.
DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. Cene zmerne, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prijete eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ki eni naročniki. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na tednik, se jim to prijete je naročnina. Torej sedaj ni vroška, reči da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnstvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnstvo znižati datum za to vsoto naročnina.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Ciceru in Chicago je . . . \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v planu in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,

2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. društva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od slededih članov moje družine:

2. Čl. društva št.

3. Čl. društva št.

4. Čl. društva št.

5. Čl. društva št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

ROJAKI SLOVENC!

RELANCE FEDERAL SAVINGS & LOAN ASS'N
Vam naznanja, da posojujemo denar na prve hipoteke (First Mortgages) pod najboljšimi pogoji in pred vsem, PO NAJNIZJIH OBRESTIH na zapadni strani mesta Chicago.

V slučaju, da rabite denar za posojilo, obrnite se na naš urad, kateri služi v polno zadovoljstvo slovenskega naroda že nad 34 let.

Točna in poštena postrežba Vam je zagotovljena pri našem podjetju.

Za Vašo naklonjenost se Vam priporoča

LEO JURJOVEC Sr., predsednik

RELANCE FEDERAL SAVINGS
& LOAN ASSOCIATION

1904 WEST CERMAK ROAD, CHICAGO, ILL. - CANAL 7130